

45 SUGGESTIES

voor de

BEGELEIDING

van kinderen met

DYSLEXIE

*Preventief
Curatief
Compenserend
lezen, spelling, rekenen en zaakvakken*

dyslexiebeleid op school

Sipke Faber

45 suggesties voor de begeleiding van kinderen met dyslexie

Inleiding: begeleiding op 3 fronten

Bij de begeleiding van kinderen met dyslexie op de basisschool werken we *gelijktijdig* op drie fronten. Dat zijn: preventief, curatief en compenserend. Neem dit mee in een handelingsplan.

In schema

begeleidingsfront	kenmerken
Preventief (voorkomen)	<u>Doel</u> Ervoor zorgen dat de leerling zo veel mogelijk kan meekomen met de rest van de klas. <u>Begeleidingsvormen</u> Vóórinstructie, verlengde instructie, extra hulp bij instructie en inoefening, teksten (thuis) laten voorbereiden, huiswerk meegeven e.d. Zie verder de lijst hieronder.
Curatief (verhelpen)	<u>Doel</u> Ervoor zorgen dat hiaten en achterstanden zoveel mogelijk worden <i>verholpen</i> . <u>Begeleidingsvormen</u> Werken met een individueel handelingsplan aan deelvaardigheden, automatisering, vlotheid, spelling e.d. RT dus.
Compenserend (aanvullen en ondersteunen)	<u>Doel</u> Ervoor zorgen dat de leerling zo veel mogelijk kan meedoen met de rest van de klas. Verschil met preventief: de begeleiding is indirect, ligt in de sfeer van organisatie, is voorwaardenscheppend. <u>Begeleidingsvormen</u> In het overzicht hieronder staan veel suggesties voor compensatie. <i>Sommige maatregelen zijn vooral preventief te noemen. Andere maatregelen zijn algemeen didactisch!</i>

Algemeen

1. Na signalering en diagnosticering is het belangrijk om de diagnose en de mogelijkheden van de school goed door te spreken met de ouders van de leerling. Probeer ook zo concreet mogelijk aan de leerling zelf uit te leggen wat er aan de hand is wat er gedaan gaat worden.
2. Zorg dat de leerling goed oogcontact kan maken met de leraar, bijvoorbeeld door vooraan in de klas te laten zitten.
3. Biedt de leerling op bepaalde momenten een concentratieplaats.
4. Probeer te accepteren dat het lezen en de spelling voor hem of haar een probleem is.
5. Waardeer inspanningen en goede resultaten. Stel haalbare eisen en vergelijk niet (steeds) met medeleerlingen. Schenk aandacht aan wat ze goed kunnen.
6. Geef informatie aan andere leerlingen, of bied de leerling aan dit zelf te doen. Zo wordt hen duidelijk dat de aanpassingen geen voorrecht zijn, maar noodzaak.
7. Andere ouders kunnen op de hoogte gebracht worden door bijvoorbeeld een ouderavond aan dit onderwerp te wijden.

Tijdens de lessen: aangepaste didactiek

Leren en onthouden

8. "Stampen" is vaak niet te vermijden. Probeer rustig te blijven en heel vaak te oefenen. Daarbij geldt: beter zes keer tien minuten dan één keer een uur oefenen.
9. Een effectieve manier om stampwerk te leren is het werken met losse kaartjes. Op de voorkant staat de vraag en op de achterkant het antwoord. De leerling leest de vraagkant van het kaart en zegt het antwoord. Is het antwoord goed, dan gaat het kaartje op het stapeltje voor goede antwoorden. Is het antwoord fout dan gaat het kaartje op het stapeltje voor foute antwoorden. Met het stapeltje dat nog niet beheerst wordt kan hij/zij dan verder oefenen.

10. Stampwerk kan beter onthouden worden door:
 - De leerstof hardop te lezen.
 - Het woord op te schrijven.
 - Een ezelsbruggetje te verzinnen.
11. Als de leerling moeite heeft met het onthouden van instructies:
 - Geef niet meerdere losse opdrachten tegelijkertijd.
 - Houd instructies zo bondig mogelijk om het geheugen niet te veel te belasten.
 - Herhaal belangrijke zaken of vat ze kort samen.
 - Controleer geregeld of de leerling één en ander goed heeft begrepen.

Structuur

Dyslectische kinderen hebben over behoefte aan duidelijkheid en structuur. Bijvoorbeeld:

12. Bied extra uitleg. Geef daarbij zoveel mogelijk praktische voorbeelden en hanteer duidelijke, eenvoudige taal.
13. Naast *verlengde instructie* is extra instructie *vooraf* een goed middel.
14. Tracht de uitleg visueel te ondersteunen. Maak gebruik van het bord en laat ondersteunend of beeldend materiaal zien.
15. Zorg dat opdrachten in een werkboekje goed worden begrepen. De leerling denkt vaak te snel dat hij een opdracht wel begrijpt. Wen hem eraan om een opdracht twee keer te lezen en laat vervolgens de opdracht in eigen woorden navertellen. Pas dan mag hij beginnen.
16. Schrijf de inhoud van de ochtend of middag vooraf op het bord. Ook het werken met een dagritmepakket of een planbord is zinvol.
17. Besteed aandacht aan het indelen van het huiswerk en het bijhouden van de agenda. Geef het werk in overzichtelijke porties.

Extra tijd en compenseren

18. Voor dyslectische kinderen is extra tijd erg belangrijk. Ze hebben bij het leren meer leertijd nodig. Dit betekent dat er ergens anders tijd vandaan gehaald moet worden. Dat betekent ook: keuzes in de leer- of oefenstof maken. Verder:
 - Bied voldoende tijd om zaken van het bord over te nemen.
 - Verminder de hoeveelheid werk en deel het werk op in kleinere eenheden.
 - Laat bijvoorbeeld alleen de antwoorden opschrijven. Dat werkt het beste als de kinderen dit kunnen doen op een kopie van het werkboek (eventueel vergroot, i.v.m. hun handschrift).
19. Houd hiermee ook rekening bij toetsen. Neem een toets bijvoorbeeld in twee delen af. Overweeg of de toetsing mondeling kan plaatsvinden. Breng de leerling zo min mogelijk in situaties waar hij onder tijdsdruk moet werken.

Compenserende maatregelen bij het technisch lezen

20. Neem AVI-toetsen niet meer dan 2 keer per jaar af. Als er getoetst moet worden, ga dan soepel om met de normen (bijvoorbeeld: een halve minuut extra tijd geven en 1 tot 3 fouten extra accepteren). Noteer wel dat je andere normen hanteert bij deze leerling.
21. Laat de leerling bij *vrij lezen* op een zo hoog mogelijk AVI-niveau lezen, voor zover het begrip dat toelaat. Laat zelf kiezen. Besteed veel aandacht aan *leesbevordering*. Zorg voor informatieboekjes naast verhalende boekjes. En voor boekjes voor moeilijk lezenden!
22. Meedoen met niveaulezen is af te raden. Geef ook geen klassikale leesbeurten. Klassikaal lezen is i.h.a. geen goede oefenvorm, uitzondering: 'RALFI lezen'. Dit in verband met de frustratie die het vaak oplevert. De dyslect heeft op hem toegespitste begeleiding nodig door een deskundig iemand. Naast individuele begeleiding of begeleiding in een groepje, door de eigen leerkracht of de remedial teacher, kan gewerkt worden met duo- of tutorlezen.
23. Arceer of bespreek van tevoren kernwoorden in de tekst.
24. Spreek een lange of moeilijke tekst in op een bandje. Laat ouders hierbij helpen. De leerling kan deze dan af luisteren en indien nodig terugspoelen.
25. Laat de leerling een tekst van tevoren voorbereiden.
26. Zorg voor overzichtelijke en duidelijke teksten (eventueel vergroot).

Compenserende maatregelen bij begrijpend lezen

27. Begrijpend lezen: selecteer van tevoren de belangrijkste vragen en laat de leerling alleen die vragen maken.
28. Lees de Begrijpend leestoets (bijvoorbeeld van Cito) helemaal voor (dus ook de vragen de verschillende antwoordmogelijkheden).
29. Boekverslagen laten verwoorden i.p.v. laten opschrijven.

Didactiek en compensatie bij spelling en schrijven

30. Maak een kaart met "lastige letters" (met plaatjes erbij als geheugensteun) en plak deze op de tafel van het kind.
31. Het wekelijks leren van een aantal woorden die wat spellingsproblemen betreft sterk uiteenlopen is een slechte methode voor dyslectische leerlingen. Beter kan de aandacht gericht worden op het aanleren en leren toepassen van de regels. Dit betekent dat de leerling een eigen woordpakket heeft, waarin slechts één spellingprobleem voorkomt.
32. Wil je nog niet de stap maken om het woordpakket "los" te laten dan is het goed om de leerling alleen het toetsdictee te laten maken en niet meer het instapdictee (dit werkt namelijk demotiverend en je weet toch al dat hij/zij veel fouten zal maken). Daarnaast lees je dan voor 10 woorden i.p.v. 20 woorden en/of alleen de woorden en niet de zinnen.
33. Dictees kunnen op cassettebandje ingesproken worden met eenduidige uitspraak en langere denktijd.
34. Wanneer een fout geschreven woord in schriftelijk werk wordt omcirkeld of onderstreept, komt dit foutieve woordbeeld juist duidelijk naar voren terwijl we juist inprenting van het goede woordbeeld wensen. Beter is het om met een punt aan te geven in welke zin een fout staat en de goede spelling van de betreffende woorden apart op te schrijven. Zet ook geen letters door het fout geschreven woord heen.
35. Laat de leerling zijn werk niet opnieuw overschrijven.
36. Stel aangepaste eisen aan het handschrift (leesbaar). Voor een aantal kinderen werkt het beter als ze met blokschrift mogen schrijven. Bied hen hierbij ondersteuning (zie voorbeeld de methode "Mijn eigen handschrift").
37. Bij *stelopdrachten* kan het goed werken om het kind eerst een verhaal in te laten spreken band. Vervolgens kan het verhaal zin voor zin opgeschreven worden. Weeg in de beoordeling niet het aantal schrijffouten mee. Dit laatste bovendien ook t.a.v. de zaakvakken.
38. Leer de leerling om te gaan met een tekstverwerkingsprogramma met spellingscontrole.
39. Selecteer in het taalwerk geschikte vragen en opdrachten (kies bijvoorbeeld niet voor opdrachten waarbij een fout woordbeeld opgeroepen wordt) of pas de oefeningen aan (bijvoorbeeld: bij invuloefeningen ook de antwoorden aan bieden). Ook kan gedacht worden aan het vergemakkelijken van de taakuitvoering door de nummers i.p.v. de Woorden te laten opschrijven of door meer gebruik te laten maken van de computer.
40. Vraag in het algemeen niet alleen schriftelijke verwerking. Mondeling kan de leerling vaak beter laten zien waartoe hij in staat is.
41. Laat de leerling bij leesvakken samenwerken met anderen.

Leerlingen met dyslexie hebben over het algemeen géén problemen met het leren van informatie die logisch is of een duidelijke samenhang vertoont. Wel hebben te problemen met het leren van losse feiten. Dit zien we dan ook terug bij alle vakken.

Didactiek en compensatie bij rekenen

42. Laat bij het rekenen de tafels niet auditief "opdreunen". Beter is het om visuele ondersteuning te bieden (bijvoorbeeld door middel van een schema waarin de tafels systematisch zijn weergegeven). Suggestie: plak een tafelkaart op de tafel van de leerling.

43. Stimuleer de leerling om bij het rekenen tussenstapjes op te schrijven. Dit kan door uitrekenen met kladpapier toe te staan of door de bewerkingen in het schrift te laten noteren (op de linker pagina de verschillende stappen, op de rechter pagina het eindresultaat). Laat leerling niet hoofdrekenen zonder hulpmiddelen.

Topografie

44. Laat de leerling zelf ezelsbruggetjes verzinnen bij moeilijke aardrijkskundige namen. Koppel de namen aan een betekenisvol verhaal.
45. Pas het tempo aan bij overhoringen. Geef de leerling een eigen blinde kaart op tafel en laat hem daarmee de toets maken.

Tenslotte

Er zijn de laatste jaren veel uitstekende digitale hulpmiddelen op de markt verschenen waarmee bijvoorbeeld geschreven of gedrukte teksten ingelezen kunnen worden of hoorbaar gemaakt. Ook bestaan er prima remediërende computerprogramma's. Zie ook de bijlage in het 'Protocol leesproblemen en dyslexie voor groep 5-8': hoofdstuk 5 en met name blz. 138-143 over compenserende software!

Internet:

www.dyslexiebeleid.nl

Deze site geeft informatie over een CD-ROM met een volledig uitgewerkt dyslexiebeleid voor de basisschool. Het fijne is dat men de tekst eenvoudig met Word kan aanpassen, wijzigen, inkorten etc. Het dyslexiebeleid biedt helderheid en houvast voor groepsleerkrachten (hoe moet ik signaleren, welke criteria, hoe kan ik hulp in de klas geven), ouders (wat heeft deze school te bieden), onderwijsinspectie en andere belanghebbenden.

www.taalonderwijs.nl/dyslexie/

dyslexie.startpagina.nl/

Voor een echt goede handleiding bij de AVI-toetsen, met handige scoreformulieren, landelijk genormeerde begripsvragen en nog veel meer: kijk op www.bureau-stevin.nl

Teamopdracht 'suggesties voor begeleiding'

De lijst met suggesties bevat veel wat je al kent. *Maar pas je dat consequent toe?* Er zullen ook suggesties in staan die 'nieuw' voor je zijn. Sommige suggesties kunnen algemeen op school worden ingevoerd. Ze worden dan opgenomen in het *dyslexiebeleid* van de school.

Wat is het doel van deze opdracht?

Met deze opdracht kan je verschillende dingen bereiken:

- Je kennis van de begeleidingsmogelijkheden bij dyslexie wordt opgefrist en verrijkt.
- Je draagt bij aan een stukje dyslexiebeleid van school.
- Je verbetert de begeleiding van kinderen met leesproblemen.

Wat moet ik doen?

Lees de lijst enkele keren aandachtig door. Verwerk de suggesties actief door er aantekeningen bij te maken, te onderstrepen of markeren, vraagtekens bij te zetten en dergelijke.

Noteer vervolgens in het schema hieronder wat je aanspreekt 'voor eigen gebruik' bijvoorbeeld om de algemene didactiek te verbeteren of om te gebruiken in het kader van een handelingsplan. Noteer ook welke suggesties je geschikt vindt om te worden opgenomen in het dyslexiebeleid van school. Gebruik de nummers uit de lijst en maak toelichtende opmerkingen erbij.

Dit spreekt mij aan en wil ik voortaan zelf vaker gaan toepassen

Dit spreekt mij aan en vind ik geschikt voor iedereen, dus voor het dyslexiebeleid op school